شی جینپینگ لە ئەشکەوتەوە بۆ سەرکردایەتی چین.. هەڵۆ حەسەن

گەشتی سەرۆکی چین شی جینپینگ لە گەنجێکی ئەشکەوتی نیشتەجێ لە گوندەکانی چینەوە بۆ سەرکردایەتیکردنی پڕ دانیشتووترین نەتەوەی جیهان تەنها گەشتێکی تاکەکەسی نییە، بەڵکو ڕەنگدانەوەی هەڵکشانی چینی مۆدێرنە. شی لە ساڵی 1953 لە بنەماڵەیەکی شۆڕشگێڕ لەدایک بووە و لە تەمەنی 15 ساڵیدا ڕەوانەی (لیانگجیاهە) دەکرێت، گوندێکی هەژارنشین لە پارێزگای شانشی. لەوێ لە ئەشکەوتدا دەژیا و شانبەشانی جووتیاران کاری دەکرد. ئەم حەوت ساڵە لە لادێدا، زۆرجار بەبێ کارەبا لە ژیانی گوندنشینیدا زەمینەسازی کرد کە ژیانی تەواوی چینی گۆڕی،دوای گەڕانەوەی لە لیانگجیاهە، شی لە ڕێگەی ڕیزەکانی پارتی کۆمۆنیستی چینەوە بە شێوەیەکی بەردەوام بەرزبووەوە. لە ساڵی 2013دا بۆ سکرتێری گشتی پارتی کۆمۆنیستی چین و سەرۆکی چین هەڵبژێردرا.

نەهێشتنی هەژاری و گەشەی ئابووری

لە ژێر سەرکردایەتی شی جینپینگ ، زیاتر لە 98.99 ملیۆن کەس لە نێوان ساڵانی 2012 بۆ 2020 لە هەژاری دەرهێنران. نزیکەی 832 پارێزگای هەژار و 128,000 گوند لە لیستی هەژاری دەرهێنران کە گەورەترین هەڵمەتی دژە هەژارییە لە مێژووی مرۆڤایەتیدا.
لە دەیەی ڕابردوودا بەرهەمی ناوخۆیی چین لە 8.5 تریلیۆن دۆلارەوە لە ساڵی 2012 بۆ زیاتر لە 17.5 تریلیۆن دۆلار لە ساڵی 2024 گەشەی کردووە، بەمەش دەبێتە دووەم گەورەترین ئابووری لە جیهاندا. داهاتی سەرتاسەری دانیشتوانی گوندەکان زیاتر لە دوو هێندە زیادی کردووە، لە 1,165 دۆلار لە ساڵی 2012 بۆ 2,778 دۆلار لە ساڵی 2024. سەرەڕای ئاستەنگە ئابوورییە جیهانییەکان، چین تێکڕای ڕێژەی گەشەی بەرهەمی ناوخۆیی ساڵانەی بە نزیکەی 6.2% لە ماوەی سەرۆکایەتی شیدا پاراستووە، کە لە زۆربەی ئابوورییە گەورەکان زیاتر بووە.
هەڵمەتی دژە گەندەڵی: لە ساڵی 2012ەوە، هەڵمەتە بەرفراوانەکەی شی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی لێکۆڵینەوەی لە زیاتر لە 4.7 ملیۆن بەرپرس کردووە، لەناویاندا زیاتر لە 500 بەرپرسی پلە باڵا. ئەم هەوڵە یەکێک بووە لە بەرفراوانترین هەوڵەکانی مێژووی سیاسی مۆدێرن.
لەژێر سەرکردایەتی شیدا چین بۆتە هێزێکی تەکنەلۆژی جیهانی. ئێستا

چین پێشەنگی جیهانە لە دانانی 5جی ، لەژێر سەرکردایەتی شیدا، چین بووەتە گەورەترین بازاڕی ئۆتۆمبێلی کارەبایی لە جیهاندا، لە ساڵی 2022دا زیاتر لە 6.8 ملیۆن ئۆتۆمبێلی کارەبایی بەرهەمهێناوە، کە دەکاتە 60%ی بەرهەمی جیهانی،لەژێر ڕێنمایی ئەودا چین بووەتە گەورەترین بەرهەمهێنەری وزەی خۆر و با لە جیهاندا. لە ساڵی 2023 چین زیاتر لە 100 گیگاوات توانای وزەی خۆری داناوە، کە زیاترە لە وڵاتانی جیهان بەیەکەوە. چین پابەند بووە بە بەدەستهێنانی بێلایەنی کاربۆن تا ساڵی 2060 لە ژێر سەرکردایەتی شی، لەگەڵ ئەوەی ئێستا وزەی نوێبووەوە زیاتر لە 50%ی کۆی توانای کارەبای دامەزراو لە وڵاتەکەدا پێکدەهێنێت،لەژێر سەرکردایەتی شیدا، چین دەستکەوتە سەرنجڕاکێشەکانی لە گەڕانی بۆشاییدا بەدەست هێناوە، لە نێویاندا سەرکەوتووانە نیشتنەوەی ڕۆبۆتی مەریخ (تیانوین)، چەندین ئەرکی مانگی، و تەواوکردنی وێستگەی بۆشایی تیانگۆنگ لە ساڵی 2022، کە چین کردووە بە سێیەم وڵات کە بە سەربەخۆیی وێستگەیەکی بۆشایی هەمیشەیی دروست بکات و بەڕێوەی ببات.

قس ەیەکی شی جینپینگ هەیە کە دەڵێ: "من خۆنەویست دەبم و لە ئاست گەلدا دەژیم"، تەنها دروشم نییە ڕەنگدانەوەی پابەندبوونی تەواوی ژیانی بە خزمەتکردنی گشتییەوەیە. ئەمڕۆ وێنەی شی تەنها وێنەی سەرکردەیەکی بەهێز نییە بەڵکو وێنەی پیاوێکە کە لەناو جووتیاراندا و لە زانکۆی تسینگهوا فەلسەفەی خوێندووە و خەونی چینێکی سۆسیالیستی مۆدێرن دەبینێت

شێوازی سەرکردایەتی شی جەخت لەسەر "خۆشگوزەرانی هاوبەش" دەکاتەوە بە کەمکردنەوەی نایەکسانی لە هەمان کاتدا پاراستنی گەشەیی ئابووری. ئەم ڕێبازە بووەتە هۆی ئەوەی کە ڕێسای نوێ لەسەر کۆمپانیاکانی تەکنەلۆژیا، خانووبەرە و کەرتەکانی پەروەردە

دابنرێت بۆ چارەسەرکردنی بەشایی سامان و نیگەرانییە کۆمەڵایەتییەکان، بە گەلی کورد و ئەوانی دیکە لە سەرانسەری جیهاندا، چیرۆکی شی جینپینگ نموونەیەکی بەهێزە بۆ ئەوەی کە چۆن سەرکردایەتی کە ڕەنگ و ڕیشەی لە خەڵکدا هەیە دەتوانێت گۆڕانکارییەکی دراماتیکی نەتەوەیی بباتە پێشەوە. ماوەی سەرۆکایەتییەکەی نوێنەرایەتی یەکێک لە گرنگترین قۆناغەکانی گۆڕانکاری دەکات لە مێژووی مۆدێرنی چیندا، کە کاریگەرییەکانی زۆر لە سنوورەکانی چین زیاتر درێژدەبنەوە لە جیهانێکدا کە تادێت بەیەکەوە گرێدراوە.

هەڵۆ حەسەن

سەرچاوەکان:

Early Life in Liangjiahe
https://www.bbc.com/news/magazine-34549744?utm_source=chatgpt.com
How President Xi Jinping is transforming China at home and abroad
https://www.pbs.org/newshour/show/how-president-xi-jinping-is-transforming-china-at-home-and-abroad?utm_source=chatgpt.com

---

پرۆسەی ئاشتی و هەڵوەشاندنەوەی چەکداری.. عوسمانی حاجی مارف

پەکەکە لە ١٢/٥/٢٠٢٥ ڕۆژی دووشەممە، بە ناوی هەنگاوێک بەرەو ئاشتی، هەڵوەشاندنەوەی خۆی و کۆتاییهاتنی چالاکی چەکداری ڕاگەیاند، کە زیاتر لە ٤٠ ساڵە بەڕێوەی دەبات. بەڵام هێشتا ڕوون نییە کە تورکیا چۆن وەڵامی ئەم بزاردەیەی پەکەکە دەداتەوە و چۆن مامەڵەی دەکات؟ بەتایبەتی کە تائێستا وەک هێزێکی تیرۆرست دەیناسێنێت،لەهەمانکاتدا ئەو پرسیارەش دێتە پێشەوە کە ئایندەی هێزە چەکدارەکان و ڕێکخراوەکانی پەکەکە دەیانەوێت چی بکەن و ئەتوانن چی بکەن؟! بەهەمان شێوە بە نارۆشنی ماوەتەوە.

ئۆجەلان وتــی، “لەم کەشــوهەوایەدا داوای وازهێنــان لە چەک دەکەم، بەرپرسیارێتی مێژوویی ئەم بانگەوازەش لە ئەستۆ دەگرم”، قسەکانی خۆی ئاراستەی پەکەکە کرد، “کۆنگرەی خۆتان ئەنجام بدەن و بڕیاری پێویست بدەن بۆ تێکەڵبوون لەگەڵ دەوڵەت و کۆمەڵگەدا، “دەبێت هەموو گروپەکان چەک دابنێن، ڕێکخراوەکەش خۆی هەڵبوەشێنێتەوە”، پەکەکە، ئەم پێشنیارەی لە کۆنگرەکەیاندا پەسەند کرد و بڕیاریاندا ئەمکارە جێبەجێ بکەن، بەڵــام بە ئەنجامــدانی، تەمــومژێکی چڕی بەدوای جێبەجێبونی ئەم کارەدا بەخشیوەتەوە. هەرکەس و لایەنێک بەجۆرێک لەسەر لایەنی باش و خراپی ئەم کارە لێکدانەوەی خۆی ئەدات، کە خودی ڕابەرانی پەکەکە بە ئۆچەلانیشەوە، ئایندەی دوای ئەم کارەیان ڕوون و وردناکەنەوە، لە هەمانکاتدا هیچ وردەکارییەک لەبارەی چۆنیەتی دامەزینی چەک و هەڵوەشاندنەوەی پەکەکە بە کردەوە تائێستا قسەی لەسەر نەکراوە. لەلایەکی تریشەوە دوای ئەو کۆنگرەیەو بڕیاردانی کۆنگرە لەسەر هەڵوەشاندنەوەی پەکەکە، هێزە سەربازییەکانی تورکیا بەردومانی ئەوناوچانەیان کرد کە لەسنوری هێزەکانی پەکەکەدایە!.
پێشنیاری ئەم پرۆژەی ئاشتیە، دەیەوێت پرسێیەک بێت کە هەرکەس بەناسنامەی قەومیەوە لەحکومەتەکی دیموکراتی تورکیادا بەئاشتی بژین! واتە کۆکردنەوەی ناسنامەی کورد و تورک بەناوی پێکەوە ژیان جەوهەری پــرۆژەی ئــاشتی و دیموکراســیە کۆمەلایەتیەکەی ئــاپۆیە، لەکاتێکدا ناسیونالیزم و ناسنامە قەومیەکان لە هەر توندپەچی و گۆڕانکارییەکدا دەکەونە بەرامبەر یەک و کارەسات دەخولقێنن.
تــا ئێســتا ڕوون نییە کە دوای ئەم پرۆســەیە ڕێبەری کارەکــانی دواتریان، ئەو کارانەی کە نەزانراوە چین، کە دەبێت، ئاخۆ ئوجەلان وەک ڕێبەرێک پەسەند دەکرێتەوە، لە کاتێکدا ئوردغان و حکومەتی تورکیــا تائێســتا باســی ئــازادکردنی ئۆجەلانیــان لە بەنــدی ڕێککەوتنەکانیاندا ئاماژەی پێنەداوە. لە لایەکی تریشەوە واپێدەچێت حکومەتی تورکیا دوای سەپاندنی هەڵوشانەوەی پەکەکە و چەکدارەکانی و کۆتایی هێنان بەم پرۆسەیە کارێکی وەهایان بە ئۆجەلان نامێنێت.
تا ئێستا ڕوون نیە کە ئەنقەرە ڕەزامەندی بدات بە بەردەوامبونی ڕۆڵی داهاتوو بە ئەجالان کە ڕێبەری بکات،لەهەمانکاتدا پێشبینی ئەوە دەکرێت تەنها ئەوەندە پێویستیان پێی بو سەرکردایەتی قۆناغی هەڵوەشانەوەی پارتەکەی بکات و دەستبەرداری بژاردەی چەکداری ببێت، ئەمەش لە هەنگــاوی یەکەمــدا دەســتکەوتێکە بۆ حکــومەتی تورکیــا. لەهەمانکاتدا بە سەرکەوتنێکی سیاسی بۆ ئوردغان ئەژمار دەکرێت، تا شانازی بە خواستی درێژەدان بە خولی سەرۆکایەتیەکەی بکات.
بەگشتــی زۆرینەی دەوڵەتــان و لایەن و کەســایەتیە سیاســیەکان ئەم بڕیارەی پەکەکە بە گرنگ وەسف دەکەن، دواتر ڕادەگەیەنن ئەگەری

هەیە "ئاشتی و سەقامگیری بەردەوام" بە ناوچەکە بهێنێتە ئاراوە!
دامەزراندنی پەکەکە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ١٩٧٨ کە لە لایەن عەبدوڵڵا ئۆجالان و کۆمەڵێک خوێندکاری چەپەوە دامەزرا و لە ساڵی ١٩٨٤ەوە پێکهێنانی هێزی چەکداریان لە دژی دەوڵەتی تورکیا ڕاگەیاند. دواتر وەک هێزێک لە ڕیزی بزوتنەوەی کوردایەتیدا، نفوزی خۆی لە کوردستانی تورکیا و سوریا و عێراق و ئێراندا فراوانکرد.
دوای زیاتر لە ٤٠ساڵ چالاکی چەکداری پەکەکە لەبەرامبەر حکومەتی تورکیادا، بەناوی پرسی کوردەوە نەیانتوانی چارەسەری ئەو کێشەیە لەڕێگەی چالاکی چەکداریەوە بە ئەنجامێک بگەیەنن، لەهەمانکاتدا بەگشتی کەمبونەوەی بایەخی چالاکی چەکداری درێژخایان بۆ چارەسەری هەر پرسێک لە دنیادا ناتوانێت دەستکەوتی ئەرێنی بدات بەدەستەوە، بەمانایەکی تر ئەوە بەبنبەست گەیشتنی خەباتی چەکداریە، کە ئەوەی لە بەرهەم دێت ئیتر ناسیۆنالستەکان ناتوانن بە چالاکی چەکداری وەڵامدەرەوەی نوێنەرایەتی کردنی پرسی کورد بکەن، بۆیە پەکەکەش ئامادەیە بەناوی ئاشتیەوە دەست لەناوی پارتەکەیان هەڵگرن و شێوازی چالاکی سیاسی ئەستایان بگۆڕن، ئۆجالان کە دەیەوێت چەکدابنێ و شەریک بێت لە دەسەڵاتدا، ئەمەی ناوناوە "پرۆسەی ئاشتی "تورک وکورد"!، بەڵام دواتر ئەتوانن چی بکەن و چی دەکەن؟ پرسیارێکی جدیەو ڕۆژگار وەڵام ئەداتەوە.
لە دنیای واقعدا ئەوەی لە تەواوی ماوەی ٤٠ساڵی چالاکی چەکداری پەکەکەدا تێپەڕی، جگە لە شەڕو کوشتار و نەهامەتی و کارەسات و پاکتاوکردن و زیندانی و ئەشکەنجە و قوربانیەکی بەشومار و کوشتنی زیاد لە ٤٠هەزار ئینسان، ئاسۆیەک بۆ ئارامی خەڵکی کوردستان بەدی نەکراو زاڵبونی حکومەتی فاشستی تورکیا بەری پێنەگیرا، پرسی کوردیش لە شوێنی خۆیدا ماوەتەوەو خەڵکی کوردستان دەستکەوتێکیان نەبو.
هەڵبەتە دۆخی سیاسی ناوچەکەش ئاڵوگۆڕی جدی بەخۆیەوە دیوە، بەتایبەتی بەدوای ڕوخانی ئەسەدو پاشەکشە بە ڕۆڵی بالادەستی ئێران، بەرزبونەوەی پێگەی ئیسرائیل، هەوڵی گۆڕانەوەی هەژمونی ئەمریکا بەسەر ناوچەکەدا، هەموو ئەمانە کاریگەریان لەسەر تەواوی پێکهاتەی هێزە سیاسیەکان و حکومەتەکانی ناوچەکەدا داناوە، کە لەدۆخێکی وەهادا پەکەکە ناتوانێت وەک هێزێک لە شێوازی پێکهاتەی ڕێکخراوەیی و چالاکی چەکداریەکەیدا، خۆی لەگەڵ ئەم دۆخە بگونجێنێت و جەخت لەسەر پەیداگاری نوێنەرایەتی خۆی بۆ پرسی کورد نیشانبدات، بۆیە ئاڵوگۆڕەکانی ناوچەکە، پەکەکە وەک نوێنەری پرسی کورد دەخاتەلاوە، پێگەی سیاسی لەم ئاڵوگۆڕانەدا لەدەست ئەدات.
دوای ئەو هەموو ساڵە لە سیاسەتەکانی پەکەکە وەک هێزێک لە چوار

چێوەی بزوتنەوەی کوردایەتیدا، بەناوی بەرژەوەندی و چارەنوسی کوردستانەوە چالاکیان کردوە، دواجار ستراتیژی بزوتنەوەکەی سەلماندی ئەو چالاکیانەی کردویانە ئاماجێکی تریان بووە، بۆیە بە هەنگاوێکی گەورە دەربارەی مەسەلەی کورد دەڕۆنە دواوە و واقیعیەتی خۆیان دەسەلمێنن، بەڵام ئەو ئامانجەی کە وەک نمونەی هەر هێزێکی ناسیۆنالستی کورد بۆ خۆی دانابو هاوشێوەی هەرهێزێک و حزبێکی ناسیۆنالستی کورد کە دەیانەوێت شەریک بن لەگەڵ دەسەڵاتی حکومەتی ناوەندا، ئەگەری ئەوەش هەیە فرسەت بهێنن و بەناوێکی ترەوە ئەو شەراکەتە لە گەڵ حکومەتی ناوەندا بەدەست بهێنن!.

ئەم بابەتە بە ڕوونی لە کۆنگرەی ١٢ی پەکەکەدا هاتووە، جارێکی دیکە جەخت لەسەر ئەو ئامانجانە دەکەنەوە کە هەیانبوو. پەکەکە ڕایدەگەیەنێت کە ئەرکی مێژوویی حیزبەکەی بریتیە لە گەیشتن بە هەلومەرجی دیموکراسی لە ناو حکومەتی تورکیادا، لەم بارەیەوە ئەوە شاراوە نیە کە مەبەست لەگەیشتن بەهەلی دیموکراسی ، ڕێکەوتنە لەگەڵ حکومەتی ناوەندا بە شەراکەت لەدەسەڵاتی سیاسیدا بە ناو و فۆرمی دیکەوە، بە واتای گەیشتن بە داخوازیەکانی مافی بۆرژوازی کورد، تا پشکی لە بازاڕ و دەسەڵاتی سیاسی لە تورکیادا هەبێت، هاوشێوەی ئەحزابی ناسیونالیستی کورد لەکوردستانی عێراقدا.

ئەوەی شایانی باسە لەلایەن پەکەکەو لایەنگرانیەوە ئەم هەڵوەشاندنەوەیە وەک پرۆژەیەکی سیاسی داهێنەرانەی عەبدولڵا ئۆجالان پێناسە دەکرێت، بەناوی چونیەتی گۆڕانی پرۆسەی خەباتی سیاسی لەسەر بنەمای بناغەکانی “ئاشتی و دیموکراسی و دادپەروەری کۆمەڵایەتی”، واڕادەگەیەنین کە پرۆژەیەکە نوێنەرایەتی بەردی بناغەیەک دەکات بۆ بەدەستهێنانی کاریگەریەکی بەرچاو لەسەر پرسی کورد.

ڕێکخراوێک کە زیاتر لە چوار دەیە بە ناوی داکۆکیکردن لە “مافی” خەڵکی کوردستانی تورکیا چالاکی چەکداری ئەنجامداوە، ڕێکخراوێک کە زیاتر لە چوار دەیە لە بەرامبەر حکومەتی تورکیا وەستاوەتەوەو شەڕی کردوە، ڕێکخراوێک کە بە هاوکاری ڕژێمێکی فاشیستی وەک کۆماری ئیسلامی بژێوی و هێز و مانەوەی خۆی پاراستبوو، ئەم بڕیاری هەڵوەشاندنەوەیە، کە دەیەوێت لە میلیتاریزمەوە ڕوو لە خەباتی سیاسی بکات، کارێکی هێندە سادەو ئاسان و باوەڕپێکراو نیە، تا وەک پرۆژەیەکی سیاسی بۆ بیروباوەڕو نەخشەی سیاسی ئۆجالان لێکبدرێتەوە، بەڵکو واقیعیەتی بنبەستی چالاکی چەکداری و ناچاربونی پاشکۆ بونی تەواوی لایەنەکانی بزوتنەوەی ناسیۆنالستی کوردە بە سیاسەتی پاراستنی یەکپارچەیی تورکیا و ئێران و عێراق و سوریا، بەم شێوازەش خۆیان پێناسە دەکەنەوە، بەبێ گۆڕانەوە بۆ ڕاو دەوری

خەڵکی لە دیاریکردنی چارەنوسی خۆیاندا.
هەڵوەشاندنەوە و چەکداماڵینی هێزەکانی پەکەکە لەلایەن فەرماندە و سەرکردەکانی ئەو حزبەوە لە قەندیل، چیرۆکێکی سەرسورهێنەرە، گوایە هەوڵێکە بۆ دەستپێکردنی فۆرمێکی تری خەباتی سیاسی لە تورکیا، چونکە ئایندە ئەوە دەردەخات کە ئەم ڕەوتە لە درێژەی کردەوەی سیاسیدا بۆ چ ئاراستەیەکدا دەڕوات، یان لە دنیای جەنجاڵی سەرمایەداری وەک تورکیا دەتوانێ چی بکات یان چۆن دەتوانێ نوێنەرایەتی سەرمایەدارانی کوردزمان بکات لە تورکیادا، داستانەکە ئایندەکەی ناتوانێ نیشانی بدات کە ئەجالان و هەڤاڵەکانی ئەتوانن نوێنەرایەتی بکەن، ئەوەی ئەو هێزەی لە قەندیلەوە نوێنەرایەتی ئامانجێکی سیاسیان دەکرد، ناتوانێت لەشارەکاندا بەو هێزەی ئایندەکەی نەزانراوە ئەنجام بدرێت.
بڕیاری هەڵوەشاندنەوەی باڵی چەکداری ئەو حزبە ناتوانرێت لە گۆڕانکاریە ناوخۆییەکانی ناو قەوارەی حزبەکە و کاردانەوەکانی گۆڕانی ناوچەی کوردی لە باکوری عێراق و سوریا جیابکرێتەوە، سەبارەت بە بوونی پەکەکە لە سوریا و لایەنگرانی لە عێراق و ئێرانیش دوای جێبەجێکردنی ئەو بڕیارە لە باری عەمەلیەوە، بە تێپەربونی کات دەبینین کە ئەم بڕیارە چۆن کاریگەری لەسەر لقەکانی پەکەکە لە ئێران و سوریا و عێراق دەبێت.
هەڵبەتە لەلایەکی تریشەوە درێژەدان بە چالاکی چەکداری لە بەرەکانی شەڕدا لە ژێر بارودۆخێکی نایەکساندا و بە لەبەرچاوگرتنی پێشکەوتنی کەرەستەی سەربازی و توانایی گەورەکانی حکومەتی تورکیا، بە بەراورد لەگەڵ هێزی سەربازیی پەکەکە، هەرگیز بەردەوامی ئەو چالاکیە لە بەرژەوەندی هێزێکی وەک پەکەکەدا نابێت، درێژەدان بەم شەڕە بە کەرەستەی شەڕی سوک و نیمچە قورس لە دژی یەکێک لە ئەندامە سەرەکیەکانی هێزەکانی ناتۆ، کە بە مۆدێرنترین و وردترین چەکی ئەم سەردەمە تەیار کراوە، بەردەوامیدان بەو چالاکیە کارەسات بەدوای خۆیدا دەهێنێت.
دوای چەند کاتژمێرێک لە ڕاگەیاندنی هەڵوەشاندنەوەی باڵی چەکدارەکەی پەکەکە خێزانەکان لە شاری دیاربەکر لە تورکیا کۆبوونەوە، ژمارەیەکی زۆریان بە گریانەوە وێنەی ئازیزانیان بەرزکردەوە. لەهەمانکاتدا دەیان وت چەک دانان باشە، بەڵام نازانین لە داهاتوودا چی ڕوودەدات، “ئاخۆ ڕۆڵەکانیان دەتوانن بگەڕێنەوە ماڵەوە، “ئایا زیندانیەکان ئازاد دەکرێن”؟ هێشتا ڕوون نییە!.
بەمانایەک ئەم بڕیارەی هەڵوەشاندنەوەی هێزی چەکداری پەکەکە، ئاکامەکەی بۆ خودی پەکەکە هەرچیەک بێت و بەچی دەگات، بەڵام لە

کۆتایدا بڕیارێکە هەزاران ئینسان لەسەرگەردانی و مەترسی بۆسەر ژیانیان دور دەخاتەوە.

عوسمانی حاجی مارف

سوپاس. شیعر\ نەوزاد بەندی

بۆ/ سۆز

سوپاس ، بۆ ئەو کۆرسانەی
بێ بەرامبەر پێت ووتم ..
بۆ ئەو هەموو بڕیارەی
یەک یەک ئیمزات پێ کردم ..
بۆ کەلەپچە و داوەکان ،
کە لە کاریان خست دەستم ..
فێرت کردم متمانە
بە هیچ شتێ نەبەستم ..
کە خۆر هەڵهات چاوەڕێی
پێشهاتێکی باش نەبم ..
یادەوەریم نەمێنێ و
بۆ کەس وورد و خاش نەبم ..
فێرت کردم لە دڵما ،
هیچ کەسێ نەهێڵمەوە ..
هەر کەسێ بەجێی هێشتم ،
بۆ هەلێ بگەڕێم تا
منیش جێی بهێڵمەوە..
فێرت کردم دەروونم ،
چۆڵ و هۆڵ بێ وەک سەحرا ..
دیوارەکانی تابلۆی
هیچ کەسی پێوە نەبێ و ..
گۆشەکانی تاریک بن،
بێ پەنجەرە و بێ چرا ..
فێربووم لەناو خەڵکیشا،

ت□ نیایی ڕێبەرم بێ ..
ژوورەکەم شاری خەون و
تەنها سێبەرەکەیشم
دۆست و برادەرم بێ ..
نە چاوەڕێی جەڕەس بم ..
نە نامە .. نە دیدەنی ..
نە پیاسە .. نە گەشت .. نە کۆچ ..
نە قاوە و ساردەمەنیی ..
فێرت کردم بترسم
لە هەر کەسێ بیبینم ..
ڕەخنە و گلەییم نەبێ ..
چاوەڕێی دەرمان نەکەم
هیچ چارەسەریم نەبێ،
بۆ ئازار و برینم ..

سوپاس ،
دنیات بۆ کردم
بە مال□□کی چۆڵ و هۆڵ ..
بە شارێکی مێژوویی ..
بە تابلۆیەکی بێ ڕەنگ ..
بە ئینجانەیەک، بێ بۆن
بە پڕ مشتێ خاک و خۆڵ

کوشتارو برسیکردنی خەڵکی غەززە و ناڕەزایەتی جیهانی!.. نوری بەشیر

رۆژی ٢٠ی ئایار، “تۆم فلێچەر”؛ یاریدەدەری سکرتێری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ کاروباری مرۆیی بە “بی بی سی” ڕاگەیاند؛ کارەساتێکی مرۆیی گەورە لە کەرتی غەزز□ ل□ ب□□□وەیە، نزیکەی ١٤ هەزار منداڵ مەترسی مردنیان لەسەرە ئەگەر لەماوەی ٤٨ کاتژمێردا

هاوکاری مرۆیی و خۆراکیان پێنەگات. ڕێکخراوە مرۆییەکان هۆشداریی دەدەن لەوەی سەرەڕای کوشتار، برسێتی "مەترسییەکی گەورەیە لەسەر کەرتی غەززە". لەم ڕووەوە ئەنتۆنیۆ گۆتێرێس، سکرتێری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان ڕایگەیاند، لەم هەفتەیەدا ڕەزامەندی لەسەر ٤٠٠ بارهەڵگر دراوە بۆ چوونە ناو غەززە، بەڵام ئەو پێداویستیانەی چوونەتە ناو غەززە، تەنها ١١٥ بارهەڵگر بووە. ئاماژەی بەوەشکرد تائێستا هیچ شتێک نەگەیشتووەتە "بەشی باکوری گەمارۆدراو"، هەرچەندە هەندێک ئارد و خۆراکی منداڵان و پێداویستی پزیشکی گەیشتوونەتە غەززە و هەندێک لە نانەواخانەکانی باشوور دەستیان بە کارکردن کردووەتەوە. گۆتێرێس وتی ئەمە دەکاتە "کەوچکێک لە هاوکاری لەکاتێکدا دەریایەک لە هاوکاری پێویستە". هەروەها ڕێکخراوە مرۆییەکان تەئکید دەکەنەوە لەسەر ئەوەی کە هەرئێستا زیاتر لە نیوملیۆن کەس لەبەردەم هەڕەشەی مەرگدان و سەرجەم خەڵکی غەززەش لەهەلومەرجێکی زۆر ترسناکدا ژیان بەسەر دەبەن، بەهۆی نەبوونی خۆراک و دەرمان و لەژێر هەڕەشەی تۆپباراندان. هەروەها تەئکید لەوە دەکەنەوە کە ڕۆژانە پێویستە زیاتر لە ٤٠٠ بارهەڵگر، لە خواردن، دەرمان، بگەیەنرێتە غەززەو ئەو ناوچانەی برسێتی تێدا پەرەی سەندووە.

ڕاگەیاندنی ئەم هەواڵە ترسناکانە لەلایەن ڕێکخراوە گەورە جیهانییەکانی وەکو نەتەوە یەکگرتووەکان و ڕێکخراوە ئەمریکی و ئەوروپییەکانەوە، کە دڵی هەموو مرۆڤێکی ئینساندۆست دادەخورپێنێ، هاوکاتە لەگەڵ سەردانی ترەمپ بۆ وڵاتانی کەنداو باسکردن لە ئاشتی و ئارامی بۆ ناوچەکە! بەڵام لەناوەڕۆکدا ئاشتییەکە بۆ سازدانی بازرگانی نێوانیان لەسەر حسابی خەڵکی ناوچەکەو بەتایبەت خەڵکی فەلەستین.

هەلومەرجی فەلەستین و بەتایبەت غەززە، بەدوای زیاتر لە ٤٦٠ ڕۆژ لە کۆمەڵکوژی و ئاوارەیی و برسێتی، لەلایەن حکومەتی سەرمایەداری و فاشیستی دژی ئینسانی ئیسرائیلەوە، کە سەدان هەزار کەسی کردە قوربانی، ناڕەزایەتی جیهانی لێکەوتەوە، نەک هەر بەدژی حکومەتی ناتانیاهۆ، بەڵکو بەدژی حکومەتانی سەرمایەداری جیهانی و لەسەروی هەموویانەوە بەدژی: ئەمریکا، بەریتانیا وڵاتانی ئەوروپا کە کۆمەکی حکومەتی ئیسرئیلیان دەکەن و لەپاڵ کوشتارەکانیدا ڕاوەستاون. لەژێر ئەم فشارانەدا بوو کە بۆ ناوبژیوانی وڵاتانی قەتەر و ئەمریکا لە ١٥ی کانونی یەکەمی ئەمساڵدا ئەوە ڕاگەیانرا کە لەنێوان حکومەتی ئیسرئیل و حەماسدا ئاگربەست دەکرێ و ئامانج لێی کۆتاییهێنانە بە شەڕی ١٥ مانگە و ئازادکردنی دەستبەسەرکراوانی ئیسرائیل لە بەرامبەر ئازادکردنی دیلە

فەلەستینییەکاندا. ئەوەش لە ئاستی فەلەستین و جیهاندا بوە جێگای خۆشحاڵی خەڵک و ئومێدیان خواست کە بەو ئاگربەستە کۆتایی بە کوشتارو برسیکردن بهێنرێت.
بەڵام هەر لە یەکەمین ڕۆژەکانی ئاگربەستەوە هەواڵێک لە وەستانی شەڕی حکومەتی ئیسرائیل دژ بە خەڵکی غەززە نەبوو، تاکو ئێستا ئیسرائیل بەردەوامە لەسەر کوشتارو کاولکاری و برسێتی خەڵکی غەززە، بە پێی هەندێ سەرچاوە، کوشتارو برسێتی لەم چوارمانگەی ئاگربەستدا بە نسبەتێکی زۆر بەرزبۆتەوە! لێکۆڵینەوەیەکی شۆکهێنەر ئاماژە بەوە دەکات کە ژمارەی ڕاستەقینەی قوربانیانی شەڕی حکومەتی ئیسرائیل بە سەر غەززە بە زیاتر لە ٦٤ هەزار کەس دەخەمڵێنرێت، بەجیا لە بێسەروشوێن بوونی هەزاران کەسی دیکە. بە بەراورد بە ئامارەکانی وەزارەتی تەندروستی فەلەستین بە ڕێژەی ٤١٪ زیادی کردووە. لەو ڕێژەیە ٥٩.1٪ی قوربانییەکان ژن و منداڵە. سیما باهوس، بەڕێوەبەری جێبەجێکاری ڕێکخراوەی نەتەوە یەکگرتووەکان بە یەکسانیی ڕەگەزی و بەهێزکردنی ژنان هۆشداری دا : “لە غەززە، لە ئۆکتۆبەری ٢٠٢٣ وە زیاتر لە ٢٥ هەزار ژن و کچ کوژراون، بە تێکڕا هەر کاژێرێک ژنێک و کچێک کوژراون.” هەروەها نوسینگەی ناوەندی ئاماری فەلەستین تەئکید لە کوژرانی ١٨ هەزار منداڵ دەکاتەوە.
برسێتی لە غەززەدا لە ئاستێکی ترسناکدایە! لەگەڵ ئەوەی کۆمەکێکی جیهانی زۆر لەسەر سنورەکانی غەززە لەلایەن حکومەتی ئیسرائیلەوە ڕاگیراون. مەزەندەدەکرێ بە ٩ هەزار بارگەڵگر، لە پێداویستی خواردن و دەرمان و شیری منداڵ. بەڵام سەرباری هوشداری نەتەوە یەکگرتووەکان سەبارەت بە مەترسی برسێتی لەغەززەدا، بەڵام حکومەتی ناتانیاهۆ ڕێگای تەنها بە نزیکەی ١٠٠ بارگەڵگر داوە لە ڕۆژی چوار شەممەی رابردوودا کە بچنە ناو غەززەوە. لەم رووەوە ئەنتەنیۆ گۆتێرێس زۆر نیگەرانەو ئەو هەلومەرجە بە بەربەیەت ناو دەبات و هەروەها ڕێکخراوە مرۆییەکان تەئکید لەوە دەکەنەوە کە بە بەرگرتن بە برسێتی و کارەسات لە غەززە، ڕۆژانە پێویست بە زیاتر لە ٤٠٠ بارهەڵگر لە کۆمەک هەیە. ئەگەرچی قسەش لەسەر دزینی بارهەڵگرەکان هەیە، بەوەی بەشێک لە بار هەڵگرەکان لەلایەن ئیسرائیلەوە بەرەو شوێنێ نادیار دەبرێن و هەروەها چەکداری نەناسراویش هەوڵی بردنی بارهەڵگرەکان دەدەن. لە پاڵ ئەوەدا ئەو یارمەتیانەی خەڵکی غەززە بووە بە سەرچاوەیەکی بازرگانی بۆ هەندێ لایەن و لەوانە حکومەتی ئەردەن بەرامبەر گومرگێکی زۆر وەردەگرێت.
ئەم وەحشیگەرییەی لەغەززە بەڕێوەدەچێت، تەنیا ناتانیاهۆ و حکومەتەکەی لێی بەرپرس نییە، بەڵکو دەولەتانی سەرمایەداری ئەوروپا و ئەمریکا شەریکی ئەم تاوانەن بەناوی ئەوەی کە ئیسرائیل بەرگری

لەخۆی دەکات بەرامبەر بە تیرۆر! لەکاتێکدا بەپێی راگەیاندنی دەزگاکانی بەرژوازی چواردە هەزار منداڵ و نیو ملیۆن مرۆڤ لە بەردەم مەرگدان، کەچی چەند سەد کیلۆمەترێک لەولای غەزەوە، لەسەر مەرگی ئەو منداڵانە لە وڵاتانی کەنداو شادی و خۆشی بازرگانی بەناوی ئاشتی بۆ رۆژهەڵات ناوەراست سازدەکەن!

بەڵام ناڕەزایەتی خەڵکی مرۆڤدۆستی جیهان دژ بەم بەربەریەتە بەردەوامە، ئەوە بوو ئەم هێزە بەرفراوانە، لە خەڵکی ئازادیخواز و مرۆڤدۆست، لە چەپ و سۆشیالسیت، رۆژەکانی ١٧ و ١٨ی ئایار ناڕەزایەتییەکی بەرچاو و گەورەی سەدان هەزاری لەدەی ئەوروپادا بەدژی حکومەتی ئیسرائیل و هاوپەیمان و هاوکارانی دەستپێکرد. لە بەریتانیا زیاتر لە نیو ملیۆن کەس و لە هۆڵەندا زیاتر لە سەد هەزار کەس کۆبوونەوە بۆ ناڕەزایەتی دەربڕین رژانە سەرشەقام. دژی برسیکردن و کوشتاری خەڵی غەززەو خوازیاری ڕاگرتنی پەیوەندی و هاوکاری ئەو حکومەتانەیان دەکرد لەگەڵ حکومەتی ئیسرائیلدا، هەروەها داوای چارەسەری یەکجاری کێشەی فەلەستینیان دەکرد بە ئەوەی کۆمەڵکوژی و برسێتی رابوەستێت و دووبارە نەبێتەوە.

ئەم هێزە ئازادیخوازو مرۆڤدۆستە لە ١٩ مانگی رابردووی جەنگی ئیسرائیل بەدژی خەڵکی فەلەستین بەردەوام بووە لە ناڕەزایەتی و لەمەیداندابووە، نەک تەنیا فشاربووە بەسەر حکومەتەکەی ناتانیاهۆ، بەڵکو فشاربوون بەسەر ئەمریکاو وڵاتانی ئەوروپاو رێکخراوەکانی UN و دادگای دادی نێودەوڵەتی، کەهەندێ رێکار بگرنەبەر. هەر لەژێر ئەم فشاری هێزەدایە کە وڵاتەکانی؛ بەریتانیا، کەنەداو فەرەنسا دەیانەوێت پەیوەندییە بازرگانییەکانیان کەمبکەنەوە لەگەڵ حکومەتی ئیسرائیلدا، هەر لەژێر ئەم فشارەی ئازادیخوازاندایە کە بڕیارە نەتەوە یەکگرتووەکان کۆنفرانسێکی نێودەوڵەتی لەرۆژەکانی ١٧ بۆ ٢٠ی حوزەیران لە نیویۆرک بەڕێوەبات بۆ کاراکردنەوەی بیرۆکەی چارەسەری دوو دەوڵەت بۆ ئیسرائیل و فەلەستین.

بەداخەوە هەموو ئەم کارەساتە مرۆییانە لە غەززەو لە جیهاندا، لەکاتێکدا ڕوودەدەن کە مەیدان بۆ هێرشی سەرمایەداری بەسەر مرۆڤایەتی رۆژانە توندتر دەبێتەوە بەهۆی لە مەیداندا نەبوونی رێکخراوی بەهێزی کۆمۆنیستی و کرێکاری و نەبوونی حکومەت و حزب و رێکخراوی خۆیان کە هێزی ئەوەیان هەبێت رێگە بگرن لەو بەربەریەتەی دنیای سەرمایەداری ئەمڕۆ، کە بە بەرچاوی کۆمەڵگای مرۆڤایەتییەوە ئەنجامدەدرێت. ئەوەی هەیە هێزێکی جەماوەری فراوانی مرۆڤدۆستە لەئاستی دنیادا بەدژی ئەو فاشیەتەی دنیای سەرمایەداری و کۆمەڵکوژی و برسیکردن لەلایەن ناتانیاهۆو هاوپەیمانەکانییەوە، دێتە سەر شەقام و ناوەندی شارەکان و دەڵێت نا بە کۆمەڵکوژی مرۆڤ، نا

بە برسیکردن و کاولکاری، نا بە بەربەریەتی دنیای سەرمایەداری، بەڵێ بە چارەسەری یەکجاری کێشەی فەلەستین.

گەندەڵی نووسین.. زانا رەزاق

سەرەتا گەندەڵی نووسین یەکێکە لە جۆرەکانی گەندەڵی ، بێگومان ئەمەش لەنێو نووسەران و سیاسەتمەداران و بیرمەندان دا هەیە ، هەبووە، بۆیە پێویستە ڕێگری لەمە بکرێت، ئەمەش بەهۆی یاسا و ڕێسای گونجاو و سەردەمیانە .دواتر گەندەلی نووسین سامانی هەر وولات و کۆمەلگایە زیان گەیاندن بە سامان وولاتدا زیانی هەیە .

ئیدی گەندەڵی نووسین زیانەکانی زۆرن لێرەدا زیانەکانی دەخەینە ڕوو:

یەکەم

بە نموونە ئەگەر هاتوو دە نووسەرمان هەبوو ،ئاستیان هەر یەکەو ژمارەیەک بوو، یانی یەکێکیان ژمارە یەک، ئەوەی تر دوو، ئەوەی تر سێ ،ئەوەی تر چوار، تا ژمارە دە.

ئەوجا ئەو ژمارانە یەکێک لە ژمارە چوار نووسینی ژمارە نۆ ببات، یانی ئەمە نووسینەکانی لە ئاستی ژمارە چوارە بەلام نووسینی ژمارە نۆی بردووە، ئەمەش زیانە ،چونکە کاتێک ژمارە چوار ئاستی نووسینی ژمارە چوارە ئەمەش بەهۆی پێوەری زیرەکی کەوتنە نەک سەرکەوتن، پاشان کە ژمارە نۆی بردووە ئەمەش پێوەری سەرکەوتنە ، بۆیەش کاتێک نووسینەکانی ئاستی ژمارە نۆی نامێنێت هی خۆی بەکاردەهێنێت ئەویش ئاستی چوار بێگومان ئەوەش زیانەو کەوتنە، زیانەکەشی لە بوارەکە دەدات، جا هەر بوارێک بێت. ئیدی کاتێک بوارەکە سیاسەتە ئەوا لەوانەیە بەهۆی نووسین دزین هەلەیەک ڕوویدات و ژیانی مرۆڤەکانی کۆمەڵگا بکەوێتە مەترسی هەروەک چۆن پزیشکێک بەهەلە کارێک دەکات ڕەنگە ژیانی مرۆڤەکان بکەوێتە بەر مەترسی.

دووەم کاتێک نووسەرێک یان هەر کەسێکی بوارێکی تر نووسین دەدزێت ئەوا ناخوێنێتەوە ،کە نەشیخوێندەوە ئەوا بیرو بیرەکەی بۆ نایەت بەهۆی خوێندنەوە کە بیرەکەو شتی بۆ نەهات ئەوا ووردە ووردە بەرەو

پێش ناچێت لە بیرۆکەو شتی تر.

سێیەم کاتێک کەسێک نووسیندەزێت ئەمە ئەگەر نووسەر بە یان هەر شتێکی تر بیرکردنەوەش گەشەی زۆر ناکات چونکە بیرکردنەوەش بەڕاهێنان دەچێتە پێشەوە و گەشە دەکات.

چوارەم ئەگەر کەسێکە تەنیا زانیاری بچێتە مێشکی و بەکاری بهێنێت ئەوا لە بەرهەمهێنانی بیرۆکەو زۆر شتی تری نووسین دوادەکەوێت یا خود بەڕێین نابێتە هۆی بەرهەمهێنانی بیروڕا و بیرۆکەو شت لەکۆتاییدا و تێبینی ئەمە بە هەموو بوارێک و مرۆڤێک دەبێ.